УДК 341.1/8:342.9
DOI 10.37749/2308-9636-2020-12(216)-4

В. П. Базов,
головний науковий співробітник
Інституту законодавства Верховної Ради України,
кандидат юридичних наук
ORCID 0000-0002-7065-008X

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

У статті розглядаються актуальні питання загального поняття та системи принципів міжнародного гуманітарного права. Досліджено основоположні загальні та спеціальні принципи цієї галузі міжнародного права, а також проаналізовано принципи і способи тлумачення її норм. Визначено тенденції подальшого розвитку принципів міжнародного гуманітарного права.

Ключові слова: *теорія міжнародного права, принципи міжнародного гуманітарного права, система принципів, міжнародні відносини, міжнародна судова практика.*

У сучасному світі міжнародне гуманітарне право стало унікальним правовим феноменом та набуло найбільш універсальної інституційно-правової природи. Але й в умовах сьогодення ця авторитетна галузь міжнародного права продовжує процес свого розвитку, на який впливають чисельні фактори, зокрема посилення конфліктогенності сучасних міжнародних відносин, що обумовлює необхідність здійснення ефективних заходів з боку ООН та інших міжнародних організацій і окремих держав, та, своєю чергою, потребує теоретичного аналізу гуманітарного міжнародно-правового силового механізму, що, як сподіваються теоретики міжнародного права, може надати ефективну відповідь на жорстокі виклики нового тисячоліття. Разом із тим, це призводить до того, що у певних випадках сили ООН чи інших міжнародних організацій фактично стають стороною у збройному конфлікті, що призводить до того, що такий конфлікт вже зачіпає не лише державу чи держави зони конфлікту, а й треті країни, які надають свої збройні сили у розпорядження міжнародних організацій. На необхідність дотримання норм міжнародного гуманітарного права звертається увага в численних резолюціях Ради Безпеки та рішеннях інших органів ООН, рішеннях регіональних міжнародних організацій, зокрема Ради Європи та Європейського Союзу, які суттєво впливають на становлення та подальший розвиток міжнародного гуманітарного права. У зв'язку з цим спостерігається тенденція зближення міжнародного гуманітарного права з іншими галузями міжнародного права, насамперед, із правом міжнародної безпеки. Здійснює вплив на подальший розвиток міжнародного гуманітарного права і судова практика національних та міжнародних судів (трибуналів) ad hoc, практика Міжнародного Суду ООН, а також практика Міжнародного кримінального суду у сфері протидії порушенням міжнародного гуманітарного права. З урахуванням наведеного, пріоритетного значення набуває досягнення концептуальної чіткості та узгодженості поняття принципів міжнародного гуманітарного права та їх системи, а також тенденції їх подальшого розвитку, теоретичне обґрунтування чого є справою міжнародно-правової науки. Аналіз спеціальної юридичної літератури свідчить, що проблеми принципів міжнародного гуманітарного права явно недооцінені в доктрині міжнародного права. Ці проблеми розглядалися лише фрагментарно в контек-

сті його окремих аспектів. Проте, оскільки саме принципи забезпечують необхідну єдність і системність міжнародного гуманітарного права, прогресивний розвиток міжнародного гуманітарного права потребує дослідження його принципів як цілісного інституту, який визначає концептуальні напрями сучасного його розвитку, його нормативно-правової регламентації та практичної реалізації.

Слід звернути увагу на відсутність у міжнародному праві остаточно сформованої та нормативно визначеної системи принципів міжнародного гуманітарного права, що підкреслює актуальність наукових міжнародно-правових досліджень із цієї проблематики.

Слід зазначити, що до нормативної бази міжнародного гуманітарного права як самостійної галузі міжнародного права входять основні принципи міжнародного права, які знайшли закріплення у Статуті Організації Об'єднаних Націй, Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співпраці між державами згідно зі Статутом ООН 1970 р., Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р., Підсумковому документі Віденської зустрічі 1989 р. тощо, до яких слід віднести такі принципи як: принцип суверенної рівності держав; принцип незастосування сили чи погрози силою у міжнародних відносинах; принцип вирішення міжнародних суперечок мирними засобами; принцип поваги прав людини й основоположних свобод; принцип невтручання у внутрішні справи держав; принцип територіальної цілісності держав; принцип непорушності державних кордонів; принцип рівноправності і самовизначення народів і націй; принцип співробітництва між державами; принцип сумлінного виконання зобов'язань за міжнародним правом. Важливим є те, що основні принципи міжнародного права є загальновизнаними нормами вищого порядку, які концентровано відображають поведінку суб'єктів міжнародних відносин та застосовуються у міжнародному гуманітарному праві як галузі міжнародного права. При цьому зазначений перелік не є вичерпним. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне доповнити зазначений перелік основних принципів міжнародного права такими принципами як: принцип верховенства права та принцип екологічної безпеки.

З урахуванням положень ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН як загального положення у відношенні джерел міжнародного права, слід звернути увагу на відмінності між основними принципами міжнародного права і загальними принципами права, зокрема наступними загальними принципами: принцип добросовісності (bona fides, bonne foi, good faith), принцип pacta sunt servanda, принцип незловживання правом, принцип sic utere tuo ut alienum non laedas (використовуй свою власність таким чином, щоб не шкодити власності іншого), принцип справедливості (equity), принцип відповідальності (responsibility), принцип повної компенсації (restitutio in integrum) за заподіяну шкоду, принцип пропорційності, принцип vis major (непереборної сили), принцип salus populi suprema lex (благо народу — вищий закон), принцип заборони несправедливого збагачення (unjust enrichment), принцип заборони відмови в правосудді (denial of justice), а також низка принципів презумпцій та загальних принципів у галузі процесуального права (наприклад, такі принципи як «ніхто не може бути суддею у власній справі» (nemo judex in sua causa), «вислухай і іншу сторону» (audiatur et altera pars) тощо.

Досліджуючи загальні принципи міжнародного права в контексті міжнародного гуманітарного права, зауважимо, що особливої уваги заслуговує такий принцип як принцип pacta sunt servanda. Аналіз реалізації зазначеного принципу в міжнародному гуманітарному праві має певні фундаментальні особливості, що обумовлює у разі його реалізації труднощі юридичного характеру, оскільки відповідно до зазначеного принципу держави — учасники договорів з міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій про за-

хист жертв війни 1949 р. та Додаткових протоколів до них 1977 р., зобов'язані не тільки дотримуватися їх вимог, а й забезпечувати їх дотримання іншими державами — учасниками цих конвенцій.

Досліджуючи співвідношення принципів міжнародного гуманітарного права та загальних принципів міжнародного права, слід наголосити на тому, що загальні принципи міжнародного права, будучи імперативними нормами, являють собою основу міжнародного публічного порядку, в рамках якого відбувається становлення і розвиток міжнародного гуманітарного права. З огляду на свій універсальний характер, вони являють собою той правовий фундамент, на якому відбувається формування міжнародних відносин, у яких беруть участь представники різних правових систем і юридичних традицій. Загальні принципи міжнародного права є дієвими в міжнародному гуманітарному праві. Зокрема, такі принципи як принцип добросовісності і співмірності, що увійшли у міжнародне звичаєве право і були кодифіковані, застосовуються під час міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.

Принципи міжнародного гуманітарного права мають відповідати змісту визнаних загальних принципів міжнародного права. При цьому слід наголосити на існуванні певної системи принципів міжнародного гуманітарного права, які умовно можна поділити на такі категорії: основоположні загальні і спеціальні принципи міжнародного гуманітарного права. Важливо звернути увагу на те, що однією з характерних рис міжнародного гуманітарного права як нормативної системи є наявність у ній основоположних загальних принципів, які користуються вищим авторитетом у рамках цієї специфічної нормативної системи.

Основоположні загальні принципи міжнародного гуманітарного права належать до норм jus cogens з моменту їх визнання. З урахуванням цього, важливим є закріплення принципів міжнародного гуманітарного права в єдиному формулюванні expressis verbis. Вважаємо, що з метою визначення та систематизації принципів міжнародного гуманітарного права є необхідність у розробці та прийнятті відповідної декларації Генеральної Асамблеї ООН.

До основоположних загальних принципів міжнародного гуманітарного права слід віднести, перш за все, відоме «застереження Мартенса», а також наступні принципи: а) принцип гуманності; б) принцип необхідності; в) принцип співрозмірності; г) принцип проведення розмежування; д) принцип заборони заподіяння надмірних страждань; е) принцип незалежності jus in bello від jus ad bellum. Оскільки зазначені основоположні загальні принципи регулюють різні сфери міжнародного гуманітарного права, вони засновані не на окремому джерелі міжнародного гуманітарного права, а на міжнародних договорах, звичаях та загальних принципах міжнародного права. З одного боку, вони, як правило, випливають з існуючих міжнародно-правових норм, оскільки відображають сутність і значення цих норм, а з іншого — впливають на вже існуючі міжнародно-правові норми, підтримують ці норми та допомагають визначити їх зміст, що є важливим, насамперед, у разі їх тлумачення та застосування у практичній діяльності.

Важливо звернути увагу на проблемні питання застосування основоположних загальних принципів міжнародного гуманітарного права, перш за все, в умовах сучасних збройних конфліктів, особливо тих із них, які пов'язані із залученням фактично всього населення у воєнні дії. Окремі з таких конфліктів мають тенденції наближення до стану «тотальної війни», що, як вважаємо, робить проблематичною реалізацію, зокрема, принципу проведення розмежування між комбатантами та некомбатантами. Крім цього, існують тенденції визнання усього цивільного населення супротивної сторони «винним», і, відповідно, це населення може зазнавати воєнних нападів із використанням будь-яких засобів і методів збройної боротьби, а також процедур люстрації та/або механізмів «перехідно-

го правосуддя». Це є підтвердженням застосування принципів міжнародного гуманітарного права як в умовах збройних конфліктів, так і в мирний час, зокрема також під час репатріації військовополонених та інтернованих цивільних осіб, звільнення незаконно арештованих чи незаконно засуджених осіб, а також у випадках притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні серйозних порушень міжнародного гуманітарного права — воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду та терористичних актів. У зв'язку з цим слід визначити тенденцію посилення ролі ООН та її органів, зокрема Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї, а також таких міжнародних організацій як Рада Європи та Європейський Союз, у сфері забезпечення дотримання вимог норм і принципів міжнародного гуманітарного права.

Основоположні загальні принципи міжнародного гуманітарного права створюють правові підвалини для формування та реалізації спеціальних принципів міжнародного гуманітарного права, які містяться в таких основних міжнародно-правових актах як: Гаазьке положення 1907 р., Статут Міжнародного воєнного трибуналу у Нюрнберзі 1945 р., Конвенція щодо попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р., Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р. та двох протоколах до них, які є частиною міжнародного звичаєвого права, Конвенція з прав людини та основоположних свобод 1950 р., Конвенція ЮНЕСКО 1954 р. щодо захисту культурних цінностей на випадок війни та двох протоколів до неї, Конвенція про заборону розроблення, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) зброї і токсинів та їхнього знищення 1972 р., Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення 1993 р., Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію 1980 р. тощо.

До спеціальних принципів міжнародного гуманітарного права слід віднести: а) принципи захисту поранених, хворих та осіб, які потрапили у корабельну аварію; б) принципи захисту військовополонених, інтернованих цивільних та затриманих у зв'язку зі збройним конфліктом осіб; в) принципи загального і спеціального захисту цивільного населення, зокрема біженців та внутрішньо переміщених осіб; г) принципи нейтральності медичного і духовного персоналу; ґ) принципи захисту цивільних об'єктів та об'єктів, що мають небезпечні сили; д) принципи захисту культурних цінностей, об'єктів релігійного культу та культурних прав; е) принципи захисту навколишнього природного середовища та екологічних прав; є) принципи захисту приватної і суспільної власності, недопущення надмірного та незаконного оподаткування; ж) принципи захисту політичних, економічних і соціальних прав; з) принципи управління окупованою територією; и) принцип справедливого правосуддя; і) принципи застосування та захисту емблеми Червоного Хреста; ї) принципи заборони дискримінації; й) принципи морської війни; к) принципи повітряної війни; л) принципи суходільної війни тощо. Вважаємо, що зазначені спеціальні принципи міжнародного гуманітарного права можна систематизувати з урахуванням таких категорій: принципи забезпечення універсальних прав людини в мирний і воєнний час; принципи, що визначають захист осіб, які перебувають під владою супротивника; принципи ведення воєнних дій; принципи захисту довкілля та екології; принципи захисту культурних цінностей та предметів культу; принципи, що стосуються імплементації та виконання норм міжнародного гуманітарного права; принципи відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

З урахуванням важливості для України та інших держав-учасниць конвенцій з міжнародного гуманітарного права, слід звернути увагу на такі категорії спеціальних принципів як принципи імпле-

ментації та виконання міжнародного гуманітарного права, важливими серед яких, на нашу думку, є: а) принцип рівності воюючих сторін перед міжнародним гуманітарним правом, сформульований у п. 3 ст. 96 Додаткового протоколу I 1977 р.; б) принцип відмови від умови si omnes (за згодою усіх — лат.), що раніше був сформульований у ст. 4 Гаазької конвенції 1907 р., та виключений згідно з ч. 3 ст. 2, загальної для усіх Женевських конвенцій 1949 р., ст. 18 Конвенції 1954 р., п. 3 ст. 1 Додаткового протоколу I 1977 р. і п. 1 ст. 7 Конвенції ООН 1980 р.; в) принцип взаємодії та взаємодоповнення звичаєвих та конвенційних норм, що знайшов відображення в «застереженні Мартенса», ст. 99 Додаткового протоколу I 1977 р., ст. 25 Додаткового протоколу II 1977 р., положеннях Женевських конвенцій 1949 р. (загальні статті 63, 62, 142, 158), що стосуються наслідків денонсації міжнародних договорів; г) принцип одностороннього, а не обопільного характеру зобов'язань у праві збройних конфліктів, що закріплений у ст. 1, загальній для усіх Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткового протоколу I 1977 р. У межах зазначених категорій спеціальних принципів, на наш погляд, можна виділити основні та додаткові спеціальні принципи, зокрема у сфері захисту цивільного населення — врахування особливостей захисту жінок, дітей, біженців і внутрішньо переміщених осіб, а під час ведення воєнних дій — особливостей заборони жорстокого поводження, взяття заручників, застосування репресалій, застосування покарання без попереднього судового розгляду та вироку, винесеного належним судом з дотриманням судових гарантій. При цьому додаткові спеціальні принципи можуть бути застосовані в різних категоріях правовідносин. Зокрема, принципи недискримінації та диференційованого поводження надають «загальний» і «особливий» захист як жінкам, які є цивільними особами, так і жінкам, які є військовополоненими.

Слід звернути увагу на наявність у праві збройних конфліктів і праві прав людини, які є складовою міжнародного гуманітарного права, загальних принципів, зокрема таких принципів як принцип недоторканності, принцип рівності та недопущення дискримінації, принцип справедливого правосуддя, принцип дотримання права власності, принцип безпеки. Зокрема, у зв'язку з цим слід звернути увагу на дію принципів рівності та недискримінації в контексті Керівних принципів ООН з питання переміщення осіб усередині країни 1998 р. та Принципів ООН щодо реституції житла та майна в контексті повернення біженців та переміщених осіб («Принципів Пін'єру»). Окремі керівні принципи, зокрема, що стосуються жінок та дітей, уражених збройним конфліктом, захисту усього цивільного населення, вирішення екологічних проблем тощо, були досліджені МКЧХ та розглянуті на міжнародних конференціях Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

Підбиваючи підсумки аналізу спеціальних принципів міжнародного гуманітарного права, слід відзначити, що: по-перше, дані принципи хоча і містяться в різних джерелах, однак у цілому мають багато спільного, оскільки ґрунтуються на основоположних загальних принципах міжнародного гуманітарного права та загальних принципах міжнародного права; по-друге, спеціальні принципи повною мірою відображають специфіку міжнародного гуманітарного права як правопорядку sui generis. У спеціальних принципах знайшли відображення такі невід'ємні риси міжнародного гуманітарного права як універсальність і людяність. Хоча ці принципи, будучи нормами міжнародного права, в цілому спрямовані на регулювання міждержавних відносин, водночас згадані принципи застосовуються до юридичних та фізичних осіб.

Важливе значення у міжнародному гуманітарному праві мають принципи і способи тлумачення норм цієї галузі міжнародного права. Це обумовлює існування різних теорій щодо принципів і способів тлумачення норм міжнародного гуманітарного права, оскільки правиль-

не тлумачення цих норм є найважливішою передумовою правильної імплементації, виконання та застосування міжнародного гуманітарного права. В доктрині міжнародного права склалося декілька напрямів щодо природи і цілей тлумачення міжнародних договорів. Зокрема, одні дослідники, яких умовно можна назвати «суб'єктивістами», вважають, що метою тлумачення є з'ясування наміру сторін при укладенні договору; інші, «текстуалісти», бачать головну мету тлумачення договорів у з'ясуванні змісту тексту договору; третя група дослідників — «функціоналісти» — вбачають мету тлумачення в з'ясуванні об'єкта і цілей договору. Суперечки між цими трьома напрямами відбилися і на документах, що закріплюють основні принципи тлумачення міжнародних договорів. Вважаємо, що з погляду міжнародного гуманітарного права, найбільше значення мають ті принципи тлумачення, які містяться у конвенційних та звичаєвих нормах міжнародного гуманітарного права, зокрема у Женевських конвенціях про захист жертв війни 1949 р., Нюрнберзьких принципах, Конвенції з прав людини та основоположних свобод, а також у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Аналізуючи ці документи, слід звернути увагу на необхідність застосування в процесі тлумачення методів герменевтики, а також врахування особливостей взаємодії та взаємодоповнення норм конвенційного і звичаєвого міжнародного гуманітарного права.

Від принципів тлумачення норм міжнародного гуманітарного права слід відрізняти способи або прийоми тлумачення, які, на відміну від принципів, на наш погляд, не мають обов'язкової сили. Зокрема, існують такі способи тлумачення міжнародних договорів як: історичне тлумачення; систематичне тлумачення; граматичне тлумачення; літеральне тлумачення; логічне тлумачення; телеологічне тлумачення; звичайне чи узуальне тлумачення. Зазначені способи тлумачення являють собою необхідний юридично-технічний інструментарій, за допомогою якого здійснюється роз'яснення змісту конвенційної чи звичаєвої норми з метою їх правильного дотримання та виконання.

Важливо зазначити вирішальну роль ООН та її органів, зокрема Генеральної Асамблеї та Міжнародного Суду ООН, у виділенні, уточненні та тлумаченні основоположних загальних принципів міжнародного гуманітарного права та його спеціальних принципів. Зокрема, підтвердженням цього може слугувати правова позиція Міжнародного Суду ООН у справі «Нікарагуа проти США» 1986 р. У разі правозастосування потрібно відзначити важливість міжнародних національних судових органів у сфері тлумачення норм міжнародного гуманітарного права.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Офіційний Вісник України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 151—174.

3. Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які потерпіли аварію на кораблі, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 174—194.

4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 194—266.

5. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 266—334.

6. І Додатковий протокол до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 334—408.

7. ІІ Додатковий протокол до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру від 10 червня 1977 р. // М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 408—418.

8. Закон України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 46. Ст. 617.

9. Статут Нюрнберзького міжнародного трибуналу (Міжнародного воєнного трибуналу для суду над головними воєнними злочинцями європейських країн «осі») від 8 серпня 1945 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996. С. 515—522.

10. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1986. № 17. Ст. 343.

11. Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 10 грудня 1977 р. // Международное гуманитарное право в документах. М.: Изд-во Московского независимого института международного права, 1996.

12. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 р. // Международное право. Ведение военных действий. Сборник Гаагских конвенций и иных соглашений. 2-е изд., испр. и доп. М.: Международный Комитет Красного Креста, 1999. С. 38—55.

13. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_569.

14. Рішення Міжнародного Суду ООН у справі «Нікарагуа проти США» від 26.06.1986 р. URL: https://legal/un/org/ic jsummaries/documents/st_leg_sepf1.pdf.

References

1. The Constitution of Ukraine of June 28, 1996 // Official Gazette of Ukraine. 1996. № 30. Art. 141.

2. Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces of August 12, 1949 // International Humanitarian Law. Moscow: Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 151—174.

3. Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked in the Armed Forces at Sea of August 12, 1949 // International Humanitarian Law. Moscow: Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 174—194.

4. Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of August 12, 1949 // International Humanitarian Law in Documents. Moscow: Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 194—266.

5. Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949 // International Humanitarian Law in Documents. M.: Publishing House of the Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 266—334.

6. And the Additional Protocol to the Geneva Conventions on the Protection of Victims of Armed Conflict of June 8, 1977 // International Humanitarian Law in documents. Moscow: Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 334—408.

7. II Additional Protocol to the Geneva Conventions on the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts of June 10, 1977 // M.: Publishing House of the Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 408—418.

8. Law of Ukraine «On Succession of Ukraine» of September 12, 1991 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1991. № 46. Art. 617.

9. Statute of the Nuremberg International Tribunal (International Military Tribunal for the trial of major war criminals of European countries «Axis») of August 8, 1945 // International Humanitarian Law in documents. M.: Publishing House of the Moscow Independent Institute of International Law, 1996. Pp. 515—522.

10. Vienna Convention on the Law of Treaties of 23 May 1969 // Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR. 1986. № 17. St. 343.

11. Convention on the Prohibition of Military or Any Other Enemy Use of Means of Environmental Impact of December 10, 1977 // International Humanitarian Law in Documents. M.: Publishing House of the Moscow Independent Institute of International Law, 1996.

12. Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict of May 14, 1954 // International Law. Conducting military operations. Collection of The Hague Conventions and other agreements. 2nd ed., Corrected. and ext. M.: International Committee of the Red Cross, 1999. Pp. 38—55.

13. Declaration on the Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation between States in Accordance with the Charter of the United Nations of October 24, 1970 URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_569.

14. Judgment of the International Court of Justice in the case of Nicaragua v. The United States of June 26, 1986. URL: https: //legal/un/org/icjsummaries/documents/st_leg_sepf1.pdf.

Базов В. П. Принципы международного гуманитарного права.
В статье рассматриваются актуальне вопросы общего понятия и системы принципов международного гуманитарного права. Исследованы основные общие принципы данной отрасли международного права, а также осуществлен анализ принципов и способов толкования ее норм. Определены тенденции дальнейшего развития принципов международного гуманитарного права.
Ключевые слова: *теория международного права, принципы международного гуманитарного права, система принципов, международные отношения, международная судебная практика.*

Bazov V. P. Principles of international humanitarian law.
The article considers topical issues of the general concept and system of principles of international humanitarian law. The basic general and special principles of this branch of international law are investigated, and also the principles and ways of interpretation of its norms are analyzed. The tendencies of further development of the principles of international humanitarian law are determined.
In the modern world, international humanitarian law has become a unique legal phenomenon and has acquired the most universal institutional and legal nature. But even today, this authoritative branch of international law continues its development, which is influenced by numerous factors, including increasing the conflict of modern international relations, which necessitates effective action by the UN and other international organizations and individual states, and, in turn, requires a theoretical analysis of the humanitarian international legal force mechanism that international law theorists hope can provide an effective response to the brutal challenges of the new millennium. However, this leads to the fact that in some cases the forces of the UN or other international organizations actually become a party to an armed conflict, which leads to the fact that such a conflict already affects not only the state or states of the conflict zone, but also third countries place their armed forces at the disposal of international organizations. The need to comply with international humanitarian law is highlighted in numerous Security Council resolutions and decisions of other UN bodies, decisions of regional international organizations, including the Council of Europe and the European Union, which significantly affect the formation and further development of international humanitarian law.
Key words: *theory of international law, principles of international humanitarian law, system of principles, international relations, international judicial practice.*